

művéből is kitűnik. Windelband már 1894. rectori beszédében s még inkább a genfi philoz. kongresszuson kifejtette, hogy eddig a logika inkább a természettudományok logikája volt; a XIX-ik század megteremtette a történettudományt, de a logika nem követte ezen a téren, holott a régi logika elégtelennek bizonyult a történet megértésére. A logika módszerei jellegének hangsúlyozása a XIX-ik század utolsó évtizedeiben korunk ama tudományos átalakulásának is megfelelt, a melyben a tapasztalati tudományokhoz csatlakozva, a történet és a természettudományok mellett, a bölceletnek is nagy része volt, s mely az ismeretelmélet gazdagabb kifejlődésére vezett. E törekvésnek egyik legérettebb gyümölese Wundt logikája (2. kiad. 1893. és 1895.) és Rickert műve a természettudományi fogalomképzés határaitól. Így fejlődött ki a formai logika és methodologia mellett a logika 3-ik részeként bírálati alapon az ismeretelmélet, a mint annak idején már Lotze is különbséget tett a gondolkodás, a megvizsgálás és a megismerés között. E tekintetben is a jubiláló Fischer K. művének, logikájának és klasszikus bölcelet-történetének egyaránt sokat köszönhetünk.

Im ez Windelband művének rövid tartalma. E tájékoztatóból a philosophia jelen állásáról csakugyan kitűnik, hogy a bölcelet az utolsó évtizedekben magához tért abból a tespedésből, melybe saját spekulatív kicsapongásai és az exakt kutatások diadalai sülyesztették. De kitűnik az is, hogy bár nincsen ma domináló bölceleti rendszer Európában, mégis minden részleges tudomány, mihelyt nagyra nő, a philosophia felé tör. S kitűnik az is, hogy a mai kor nem a múltban, hanem a jövőben keresi a múltak felhasználható gondolatai alapján a maga philosophiáját. Ebben pedig Kant a vezérlő kalauza és tanítómestere.

Dr. Szilávik Mátvás.

Verőfényes Emberek.

Irta *Kiss Menyhért* Budapest 1905. Singer és Wolfner bizománya. Ára ?
8° 159 lap.

Tizenöt elbeszélést kötött bokrétába Kiss Menyhért eddigi termése legjavául. Itt-ott olvastuk egyikét másikat, például pesti napilapok tárczarovatában. S már akkor, csak egyet látva is, megéreztük, hogy sajátos egyéniség, kinek verőfényes színei föltűnően elütnek a hírlap többi szürke, füstös oldalaitól. Kommentár nélkül is megsejtettük, hogy egy derűsszívű naiv poéta szól hozzánk, kit talán szürke redakcióban napihírvonat és vezérezikk írására szorít az élet komolyabbik, de éppen komolyan nem vett fele, — de azért csupa poéta, hárfahangú versek és novellák írója minden csöpp vérével.

Most, egyszerre egész bokrétáját látva, még határozottabban látjuk egyéniségét; ezek a csodálatosan egészséges mosolygó vad-rózsák félreismerhetetlenül mind egy bokorból valók. A ki Kiss Menyhértnek pár novelláját szeretettel, figyelemmel végig olvasta: rögtön ráismer, bárhol olvas tőle valamit, akár soha semmit alá ne írjon Kiss Menyhért. Szóval teljesen kialakult egyéniség, s emléke-zünk, ugyanebben a derős harmoniában jelentkezett már első föl-léptekor, gyermekifjú korában.

Egészséges, tiszta levegőn nevelkedett ott a székely havasok között; szinte pogányul egészséges. Hogy valaha csak egy nem teljesen illő vonással is bántsa képe harmoniáját, teljes lehetetlen-ség tőle.

Nem nagy vásznakra fest. Egy-egy verőfényes domboldalon, egy kis háziszúron két-három alakja megjátssza a maga egyszerű történetkijét. Tragikus tárgyat is választ ugyan, de avval is úgy vagyunk, mint ha a női könnyeket nézzük: elfelejtjük a sírás okát, míg a pergő könnyek bájában gyönyörködünk.

Csupa derős, meleg, naiv realizmus a világa. Alakjai harmo-nikus, egészséges alakok, csupa szép és bájos nőkről, szép erőstestű, büszke tartású, de meleg gyermeklelkű férfiakról ír. A paraszt-menyeecske lábán nem látja meg a gyalogút sarát, csak a habos szűzi fehérséget s a sár is a tavaszillatú friss föld barna tajtékja ő előtte. S ha élénk vezeti a Pétörke romlott anyját vagy nevelőjét, a gonosz Hercznét, akkor is megérezzük, hogy csak azért masz-kirozta színének pár személyét káromkodónak, vörös dagadt kezűnek, hogy legyen kire irányítania haragunkat az elhervadott Pétörke, a finomlelkű, rózsás virágarcú gyermek halála miatt. De legtöbbször érezzük, mihelyt szeretettel élénk vezette novellája hősét és hős-nőjét, hogy a melegszívű poéta nem engedi megromlani őket, hanem egymásnak adja végül és szemünk előtt fogják váltani a mátka-esókot a délezeg tölgy-legény és a ráfonódó folyondár-leány, mind-ketten mosolyogva, boldog, meleg könnyek között.

Ez a derős, tiszta világ, a tárgyválasztás, kivált a férfialakok és a esókos befejezés — megjósoljuk — elsősorban a fiatal tiszta-lelkű leányvilág kedvenc írójává fogják tenni Kiss Menyhértet. Nem tudna, ne is akarjon, igazi feketeséget, gyűlöletes bünt festeni.

E tiszta harmonikus bájjal egyenlőrangú értéke Kiss Menyhért írói egyéniségének: magyarossága.

Magyar az egészséges levegője, vidékei, alakjai. Pétörkéje és pirospántlikás filozopter-kisasszonya is törülmetszett vidéki magyar hajtás, habár aszfaltra vannak állítva. Magyar az elbeszélés modora, még a szóképek is. „Meghalt a bekecsi pásztor“, Kiss Menyhért egyik legértékesebb terméke, mutatja tán legjellemzőbben az ő írói karakterét, így magyar voltának legmeghatóbb mélységét. Ez elbe-

szelés végén az a megragadó természeti kép a kelő holdról, szintén egyik belső sajátossága Kiss Menyhértnek. Ugyanez a sajátosság a magyar népköltészet természet-allegorai.

Egyáltalán a Kiss Menyhért költészete nemesített népköltészet, a költészetnek ma kevésbé művelt ága. Ebben áll az ő ereje, értéke, ebben talált leginkább önmagára.

És levegőjén megérzik a székely volta is. A látóköre, két hegytetőn belül, nem végtelenbe nyúló, inkább völgyszelidségű, mondhatni nőies és gyakran lágy, de nőiesen is üde világot zár magába.

Előadási módja, és ebben a legerősebb, mindig teljesen tárgyához simuló, könnyed, szinte nőies bájú. Paraszthistóriáit inkább parasztmenyecskéknak, mint szűkszavú parasztférfiaknak szájáról véljük hallani. Önkénytelenül is rendszerint valami népies naiv előadásmódot követ, mely hozzá legközelebb van, úgy verőfénylik felé gyermekéveiből, a művészet prizmáján megszínesítve.

Könnyedén, természetesen folyik előadása, nyelve tiszta, zökkenői nincsenek.

Igen sajnálnók, ha Kiss Menyhért valaha, csak egy-egy novellányi kirándulásra is, odahagyná szülőföldje talaját. Maradjon ő itt: itt az ő ereje, élete. Legyen hálás ahhoz a szellemhez, melyből az ő lelke poézise vétetett.

Bodor Aladár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Gróf Mikó Imre, az Erdélyi Muzeum-Egylet örökemlékű alapítója születésének századik évfordulóját, f. hó 4-én, két helyen ünnepelték meg a hálás utódok: születési helyén és sírja felett. A háromszéki *Zabolán*, a hol 1805. szept. 4-én a világra jött, szülőföldjének tett legnagyobb culturalis alkotása, a sepsiszentgyörgyi ev. ref. *Mikó-collegium* rendezett ünnepélyt, melyen emléktáblával jelölték meg szülőházát, a zabolai Mikes-kastélyt. A tábla felírata ez:

Et facere et pati fortia.

Ebben a házban született 1805. szept. 4-én Hidvégi gróf Mikó Imre, Hidvégi gróf Mikó György és zabolai gróf Mikes Borbára fia, Magyarország közlekedésügyi minisztere, a Magyar Tudományos Akadémia tiszt. tagja, az Erdélyi Muzeum-Egylet alapítója, a Magyar Történelmi Társulat s számos társadalmi és Gazdasági Egyesület elnöke, az Erdélyi ev. ref. Egyházkerület és több ev. ref. Kollégium Gondnoka, a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Mikó-Kollégium nagy alapítója, v. b. t. t., a székelyeknek 1876. szept. 16-án elhalt nagy szülőtte: „Erdély Széchenyije”.

E táblát a magyar Társadalom támogatása mellett a jelmondatához egész életével híű székely születésének századik évfordulóján állította

A Székely Mikó-Kollégium.